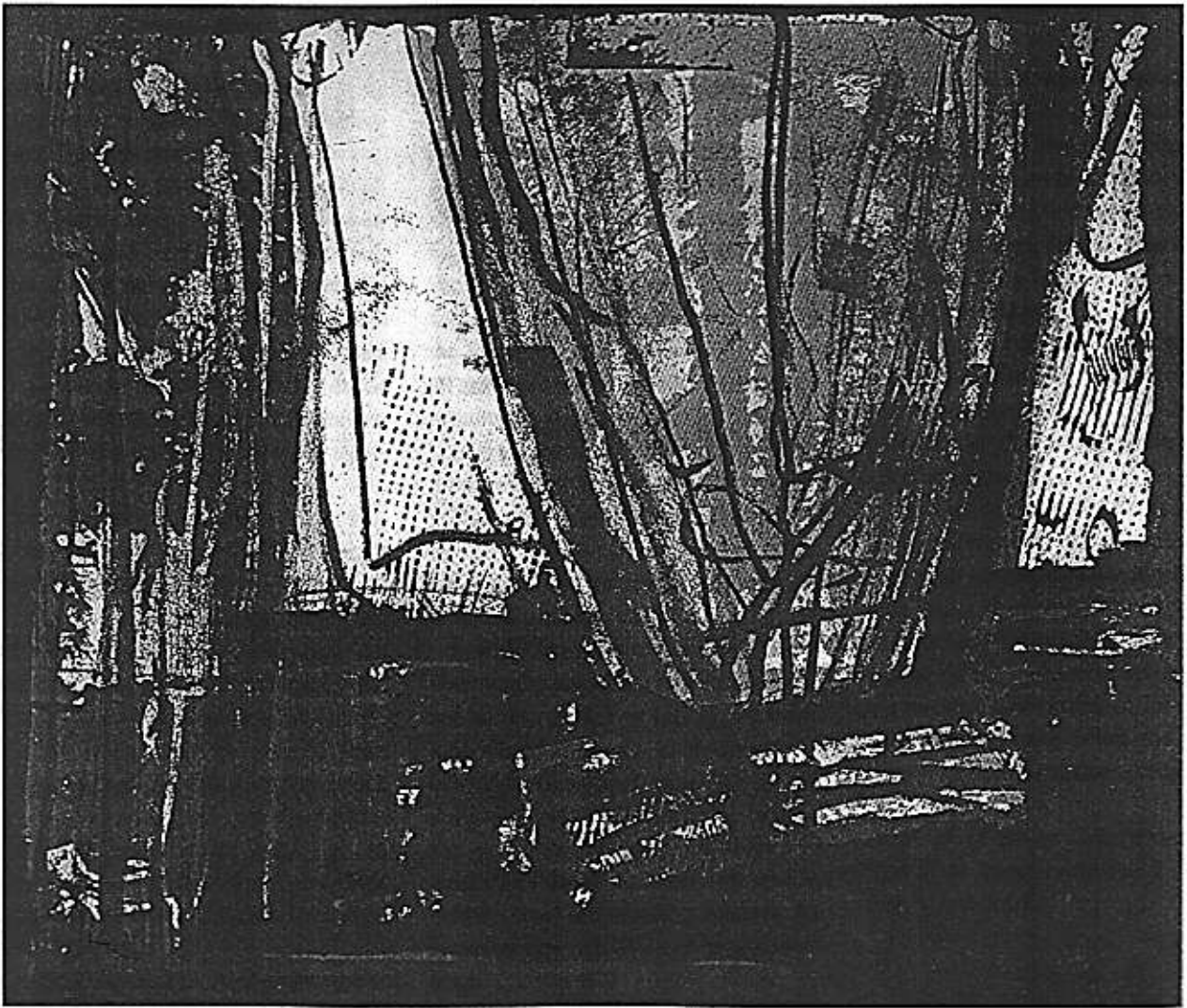

Tempus

2/1998

SUKOL

INTERNET UR SPRÅKLIG SYNVINKEL

Internet och e-posten har introducerat delvis nya typer av distanserad kommunikation, dvs kommunikation på avstånd.

Som kommunikativsform ligger e-posten mellan det talade och det skrivna språket. E-posten kan karakteriseras som "att tala genom att skriva", "att skriva genom telefonen" och "paneldiskussion i slow motion".

Rent språkligt finns det inga belägg på att e-post i sig skulle leda till språklig utarmning. Närmast är det en fråga om en ny språkvariant mellan talat och skrivet språk, där man måste lära sig "netiketten", reglerna för hur samvaron fungerar.

Språkvård blir viktigare

Internet som helhet är mera problematiskt ur språklig synvinkel.

För det första är det klart, att publikationströskeln sjunker (har skunkit) på internet. Vem som helst kan lägga ut vad som helst på nätet, också dåliga skribenter som skriver klumpigt och kanske till och med ogrammatikaliskt. Klena skribenters alster får på internet en större synlighet än de skulle få i den traditionella skrivna kulturens sfär. Nu vimlar internet av allehanda skrivelser.

En slutledning måste därför bli att modersmålsundervisning och (rimlig) språkvård blir allt viktigare.

Det är självfallet också viktigt att ge barn och ungdom insikter och färdigheter i det som nu kallas "information literacy", dvs. förmåga att använda datorer, tillämpningsprogram och utbudet på internet. Den självklara grundförutsättningen borde dock vara en säker förmåga att använda modersmålet (och senare andra språk!) på ett idiomatiskt sätt, annars kan i det långa loppet den kollektiva språkkänslan försvagas.

Andra kritiska synpunkter på internet är att textsnutarna tenderar att bli korta. Bilder, animationer, grafik osv tränger delvis ut den skrivna texten. De utmärkta möj-

ligheterna att manipulera typsnitt, font och annat får många att fästa mera vikt vid budskapets grafiska utseende än vid dess språkdräkt, för att inte tala om innehållet självt som ju borde vara viktigast av allt!

E-post och internet som elektroniska medier tenderar att leda till en egendomlig form av historielöshet eftersom datafiler har en mycket lägre historisk beständighet än traditionella brev och andra dokument som skrivits på papper. Naturligtvis är det fortfarande viktigt att lämna synliga dokumentspår efter sig, speciellt för efterkommande generationer.

Rädda de nordiska språken!

Det har uppstått ett tryck på att förenkla de nordiska ortografierna. Ett ännu mera oroande tecken är att den internationella standardiseringskommittén nyligen föreslagit att de skandinaviska specialbokstäverna å, ä, æ, ø osv skulle avskaffas i internationella resedokument såsom flygbiljetter. För avvärijandet av sådana förslag krävs att ansvariga nordiska politiska och andra myndighetstorgan aktiverar sig.

Internet omfattar redan tiotals miljoner dokument, speciellt på engelska, men på många andra språk också. Ett mycket angeläget intresse är utvecklandet av metoder för att strukturera detta enorma material vad beträffar innehållet.

Innehållsklassificering och andra mer eller mindre automatiserade nyttofunktioner på internet kräver satsning på forskning, där informations-, kommunikations- och språkvetenskaper möts. Det är speciellt viktigt att inse de nordiska språkens viktiga roll här. Man kan inte strukturera innehållet i dansk, finsk etc. text utan att behövlig teori och teknologi utvecklas för beskrivningen och analysen av språken i fråga.

Den här uppgiften är lika viktig som det var för ett antal sekler sedan att konstruera skriftspråk för de talade nordiska språken.

Pennan och det första skriftspråket uppfanns för 5000 år sedan (i Norden för 1000 år sedan), boktryckarkonsten tillkom för 500 år sedan. Dessa uppfinningar gjorde det möjligt att teckna ned talspråk till texter, som enkelt kunde multipliceras (tryckas) och sedan med transportväsendets (postens osv) hjälp delas ut åt stora mängder läsare. Detta var ett avgörande steg mot det klassiska industrisamhället, där skriven och sedermera också talad masskommunikation blivit ett av de viktigaste sammanhållande och innovationsspridande elementen.

Datorn - den nya pennan

Det råder ingen tvekan om att datorteknologin utgör ett kvantumsprång i informationsteknologins historia. Den 5000 år gamla pennan är säkert den mest revolutionära uppfinningen i teknologins långa historia, men i dag har den fått en allvarlig konkurrent i datorn.

Om pennan håller på att ersättas av datorn, kan vi vad informationsdistributionen gäller säga att boktryckarkonsten och transportväsendet tillsammans håller på ett ersättas av internet.

Om vi vill att våra nordiska språk i framtiden skall kunna hävda sig framför allt mot engelskan som fulljädrade medel för kommunikation på internet och andra typer av elektroniskt informationsutbyte mellan vanliga människor, krävs det inte bara insikt om modersmålens betydelse för individer och samhällen utan också nya typer av tvärvetenskaplig forskningssatsningar.

Detta är en del av författarens artikel "Språkens öden" utgiven i Tieteessä tapattu 8/1997.

Fred Karlsson är professor vid Institutionen för allmän språkvetenskap, Helsingfors universitet.